

УДК: 001.891+303

Примљено:
27. децембра 2008.

Прихваћено:
15. јануара 2009.

Оригинални
научни рад

ПОЛИТИЧКА РЕВИЈА

POLITICAL REVIEW

Година (XXI) VIII, vol=19

Бр. 1 / 2009.

стр. 281-294.

Драган Суботић*

Институт за политичке студије, Београд

ФАЗЕ ИСТРАЖИВАЊА У ПРИМЕЊЕНОЈ МЕТОДОЛОГИЈИ¹⁾

Сажетак

Аутор пише о методологији научно-емпиријског истраживања дефинишући фазе истраживања, истраживачки поступак и истраживачку делатност. Идентификује фазе научног, емпиријског и примењеног истраживања у области друштвених наука.

Кључне речи: Методологија, истраживање, фазе ...

1. О МЕТОДОЛОГИЈИ НАУЧНОГ ИСТРАЖИВАЊА

Општу методологију као примењену логику, Глигорије Зајечарановић одређује као науку о правилном мишљењу која проучава услове истинитог мишљења, а то значи, и услове правилне употребе логичких форми. У логици, можемо разликовати два дела:

- 1) Учење о елементима односно, анализирање самих логичких форми које се употребљавају у мишљењу како, у научном тако и у обичном, свакодневном, као и
- 2) Методологију, односно, онај део у коме се испитују могућности и правила употребе таквих логичких форми у мишљењу и посебно у научном истраживању.²⁾ Овај аутор, дефинише методологију као науку о логичким формама процеса сазна-

* Научни саветник у ИПС у Београду

1) Рад је настао у оквиру научног пројекта «Друштвене и политичке претпоставке изградње демократских институција у Србији» (149057Д), који се развија у оквиру Института за политичке студије у Београду, а финансира Министарство науке Републике Србије.

2) Глигорије Зајечарановић: Основи методологије науке, Београд, 1987, стр. 15.

вања и о њиховој примени у науци, у научном истраживању, као науке о методама које се примењују у научном истраживању и у излагању резултата научног истраживања.³⁾ Филозоф Ђуро Шушњић, под методом означава истраживање, испитивање, пут и начин испитивања и при томе се по правилу мисли на смишљено, планско и систематско поступање при раду ради постигнућа неког успеха, истине, сазнања. Метод означава као начин испитивања, мишљења и рада, а за реч логос сматра да означава слово, појам, учење...

За науку вели да су научници они који: прикупљају чињенице, описују их, класификују, дефинишу, мере, експериментишу, уопштавају, објашњавају, предвиђају, контролишу, вреднују.⁴⁾

Коен и Нејгел за научни метод сматрају да је циљ да открије шта су стварно чињенице, а у примени метода можемо се руководити тим откривеним чињеницама. Можемо рећи да је научни метод сазнајно-истраживачки поступак у оквиру кога се предузимањем одговарајућих теоријских, практичних и логичких активности долази до сазнајних исказа кроз које се реализује теоријска полазишта и епистемолошка начела научног мишљења.

На пример, у области економских наука М. Закић разликује три методе:

- 1) Квалитативно и квантитативно проучавање. Економија прихвата логичке законе који произилазе из квалитативне и апстрактне анализе, односно прихвата логику и њене законе и примењује основне методе у свом истраживању. Економија примењује и статистичке законе, који почивају на бази квалитативне анализе.
- 2) Микроекономска и маркоекономска анализа. Микроекономска анализа је управљана ка квантитативном регистровању, обично индуктивним статистичким методама. Макроекономска анализа полази од економских области или чак целе државе.
- 3) Економетрија и моделовање. Економетрија је специјална емпиријска анализа.

Војин Милић у делу: “Социолошки метод”, разликује три саставна дела методологије: 1) логички; 2) технички и 3) научно-

3) Исто, стр. 16.

4) Ђуро Шушњић: Критика социолошке методе, Ниш, 1973, стр. 19.

стратегијски. Такође, треба истаћи да свака разумна методолошка замисао мора ове логичке, техничке и научно-стратегијске проблеме, сагледати у нераздвојном јединству.

Код метода поједине научне дисциплине разликујемо три дела: а) логички део (који обухвата правила и норме истинитог мишљења); б) научно-теоријски или епистемолошки део (који обухвата основна научно-теоријска сазнања категоријално-појмовни оквир од значаја за предмет истраживања), и в) методско-технички део који обухвата методе (посматрање, експеримент, индуктивно истраживање узрока, теорија доказивања и оповргавања), технике (инструменти и технике односно поступке у истраживању) као и низ радњи на организовању и реализацији истраживања.

Заправо, разликујемо следеће елементе методологије: 1) Општи део усмерен на дефинисање основних појмова, хипотеза, судова, морала научног закључивања, уз истраживање ваљаности и истинитости појединих ставова. 2) Посебни део методологије усмерен је ка истраживању метода за разумевање предмета. Методе се користе за израду теоријско-хипотетичког оквира и закључивања на основу прикупљених података, уз коришћење поступака и техника истраживања.

Термин методологија има различита значења и представља скуп поступака којих се људи придржавају у неком послу. Састоји се од два дела речи: методо-начин, пут испитивање и логија- појам, слово разлог, учење, знање. Њен предмет изучавања обухвата: а) начин истраживања и б) проверавања и доказивања истине у некој науци.

Поред тога што изучава методе и развија нове, уједно врши и следеће функције: 1) Уопштавање ранијих истраживања и смештања у научни фонд, односно 2) предузимање методолошких истраживања за откривање и разраду неког новог научног метода.

Методологија се састоји из елемената који се могу издвојити из целине: а) логички, б) технички в) научно стратегијски елементи.

- а) Логички елементи обухватају следеће логичко-сазнајне целине: а) теорија појма, суда и закључака, б) теорија испитивања логичке структуре научних уопштавања, закона и система, в) теорија о улози, врстама и логичкој структури

хипотеза, г) правила и принципи проверавања научног сазнања.

- б) Технички елементи обухватају: а) методе, технике и инструменте прикупљања искуствених података, б) разноврсне поступке и средства сређивања и обраде података; као и в) нека техничка правила о организовању и реализовању разних научних истраживања.
- в) Научностратегијски елементи обухватају два циља: а) указивање на оправданост постављених научних циљева, као и б) одабир оних искустава и облика истраживања који су најприкладнији за остварење постављених циљева.

Примењена методологија има две основне функције: а) изградња критеријума и развијање поступака доказивања истинитости, односно б) доприноси интеграцији већег броја схватања у јединствен систем науке.

Важно је нагласити разграничења између методологије и осталих спознајних дисциплина. Гносеологија је наука о спознаји уопште, и даје одговоре на следећа питања: а) сазнајност света: да ли постоји као спознаја или не, какав је, да ли је свет сазнајно могуће сазнати, до којих граница је то могуће и слично; извор, порекло и природа људског сазнања. Реч је о односу чулног и разумског извора сазнања; истинитост сазнања; предмет, структура, облици и закони развоја сазнања. У гнесологији има још неколико праваца: 1) Сензуалисти – тврде да се стварност може спознати само чулима; 2) Рационалисти – тврде да чулни органи, зависно од услова, различито тумаче исте појаве па је људски ум једини пут и мерило сазнања; 3) Прагматичари – тврде да је пракса (рад) извор сазнања, а критеријум истине је њена корисност. б) Однос према епистемологији. Реч је о теорији сазнања једне науке. Она изучава: критеријуме, начела и законе. в) Однос према логици. Као што је познато, логика проучава законитости ваљаног и истинитог мишљења. Методологија користи и одговарајућу логичку апаратуру: а) принципе и законе истинитог мишљења, као и б) примену при разради метода, техника, инструмената као и критичном вредновању сазнања.

Метод је општи приступ истраживању једне области појава и обухвата целокупну делатност науке којом она открива, проверава, доказује и испуњава знања о предмету свога истраживања. У

ужем смислу метод је могуће дефинисати и на основу следећих функција:

- а) Формулације проблема - обухвата смисаони поступак на ком се планира научно истраживање;
- б) Пројектовање - базира се на особеним методама којима се поверавају хипотетички ставови садржани у пројекту истраживања;
- в) Истраживачки поступак - обухвата и одговарајућу емпиријску грађу.

У литератури метод се обично схвата као начин на који се у науци долази до сазнања о предмету који она проучава, а методологија као наука о методу. Према Радомиру Лукићу, метода обухвата три битне компоненте: а) општи приступ; б) методолшки поступак; в) техничке методе.

Научно сазнање обухвата две целине: а) Откриће истине непознатог или недовољно познатог, односно б) проверу истине, потврда новооткривенога.

Под појмом науке сматра се систематизована сума знања о објективној стварности до којег се дошло свесном применом одређених метода истраживања. Подела науке може се вршити различито и често се среће подела на: а) природне, б) друштвени и в) техничке науке.

Свака научна теорија састоји се из појмова, ставова, принципа, закона и хипотеза. Они морају бити сагласни. (а) Појам, је замислио неког предмета, процеса или догађаја. Има садржај и обим. (б) Став, је мисаони израз одређене сазнајне вредности. Са њиме се често тврди, одриче, допушта или претпоставља као истинито, лажно или вероватно. (в) Принцип, је основно правило или начело по коме треба радити или кога се треба држати у раду. До принципа се долази на два начина: 1) извођењем из закона и 2) генерализацијом праксе-индуктивним закључивањем. (г) Закон, је нужан и трајан однос који постоји у некој појави или процесу и не зависи од човекове воље. (д) Хипотеза, је претпоставка која треба да допуни емпиријско сазнање или је део теорије који још није доказан или није побијен. Пракса је основни облик односа човека и објективне стварности. То је делатност усмерена на промену стварности ради задовољења људских потреба. Практична примењивост тео-

рије најважнији је критеријум њене истинитости. Ново сазнање се потврђује или негира у пракси па тек ако се потврди онда може у научни фонд. Створена теорија осветљава пут пракси човека.

2. ИСТРАЖИВАЧКИ ПОСТУПАК

Истраживачки рад се развија у складу са потребама друштва и појединих његових делова. Обезбеђењем организацијских, кадровских и других решења стварају се потребни услови за истраживања у домену појединих наука или група наука. Основна оријентација је у томе да се ослонац врши на сопствене снаге и развија сопствени научни потенцијал у границама економских и друштвених могућности одређеног друштва.

Организовање стручне делатности – истраживање организују и спроводе стручни органи као носиоци плана и инвеститори. Ту спадају следеће делатности:

- 1) Организовање израде програма истраживања;
- 2) Уговарање истраживања;
- 3) Контрола реализације података;
- 4) Решавање организационих проблема;
- 5) Развој система информисања;
- 6) Сарадња са другим научним областима;
- 7) Вођење кадрова и слично.

1. Структура истраживачког поступка обухвата следеће целине:

а) Појам истраживања

Под истраживањем се подразумева низ умних и практичних активности људи којима се проверава или продубљује постојеће или стиче ново сазнање. Дефинише се као динамички процес између човека и природе, бића и свести, опажања и мишљења. Отуда нераздвојно јединство између праксе као чулне делатности и људског мишљења.

б) Врсте истраживања

По критеријуму практичне примене резултата разликујемо: 1) Фундаментална - унапређују научна сазнања; 2) примењена, воде остваривању практичних циљева; 3) развојна, истраживања.

в) По критеријуму научне дисциплине истраживања разликујемо: 1) интердисциплинарна и 2) интернаучна истраживања.

г) Однос теорије и истраживања

Теорија је основ за осмишљену научну активност уопште. Она је дата у општој теорији науке и основа је за научни рад. Ту је извршена систематизација сазнања и чињеница и из ње се могу сагледати проблеми за истраживање.

3. ПОЈАМ И ВРСТЕ ЧИЊЕНИЦА

Све се поставља или оспорава чињеницама. Научно сазнање се заснива не чињеницама, а до њих се долази истраживањем. Зато се каже да оне реално постоје у стварности и то онако како је ми познајемо. Зато се неке могу утврдити опажањем, а неке поступцима. Чињеница је увек индивидуална, а теорија општа и апстрактно-конкретна.

Научна чињеница има четири карактеристике:

- 1) Чињенице су јако разграничени елементи у чулном опажају. То су веома стабилне чињенице;
- 2) Чињенице су и ставови који интерпретирају оно што нам је дато у чулном искуству;
- 3) Чињенице су и ставови са низом повезаних својстава;
- 4) Чињенице су ствари које постоје у простору и времену. Заједно са њиховим међусобним релацијама на основу кога је формулисан један истинит став.

Постоје разне врсте чињеница: (1) Према сазнајном настанку - практичне (чулно-искуствене) и теоријске (логички основане); (2) Према предмету – физичке, физичко-хемијске, хемијске, биолошке, психичке, друштвене, историјске и друге; (3) Према степену објективности - субјективне и објективне.

4. ПОДАЦИ

а) Подаци су конкретне чињенице (забележене) и у даљем раду употребљиве као сазнајне чињенице. Треба разликовати појаве и процесе од чињеница и података.

б) Индикатори су сазнајне чињенице о појави на основу којих се она може даље истраживати (њима се податак или појава могу мерити и приказивати квантитативно и квалитативно).

Чињеницама се започиње теорија сваке науке и у литератури научног знања су важан елемент, поред научног знања и научне теорије.

в) Структура истраживачког поступка – пројектовања, подразумева скуп активности које производи истраживач (или тим) током истраживања проблема.

Пројекат је документ о пројектовању. То је план истраживања у коме се види шта, зашто и како треба истраживати. Имају два основна дела: а) научна замисао и планови истраживања.

Начин истраживања чини део у истраживању и начин на који се може извршити истраживање и прикупити индикатори. Он обухвата следеће методе: а) опште научне методе; б) посебне научне методе; в) опште емпиријске методе; г) планове; д) научну и друштвену оправданост истраживања.

5. ФАЗЕ НАУЧНОГ ИСТРАЖИВАЊА

5.1. Прилог: Фазе научног истраживања:

1. Формулисање проблема истраживања;
2. Одређење предмета истраживања;
3. Хипотетички оквири истраживања;
4. Дефинисање циљева истраживања;
5. Прикупљање научних чињеница;
6. Обрада прикупљених података;
7. Дефинисање научних закона;
8. Научно објашњење – научно откриће и научно предвиђање;
9. Презентирање научно-истраживачких резултата.

1) Формулисање проблема истраживања

Пре него што се формулише проблем истраживања треба се везати за појам научних чињеница преко којих се остварује веза између њих и научне теорије. Поред појма научне чињенице дефинишемо: а) податке као нотирани и на било који начин забележене и употребљиве сазнајне чињенице (одређене, неодређене, тачне и

истините, прецизне и непрецизне) и б) индикаторе или показатеље као сазнајне чињенице о некој појави или процесу на основу којих се појава дубље и комплексније истражује. Формулисање проблеме истраживања представља концептуализацију проблема истраживања путем троструког приступа: а) идентификовање основних хипотетичких претпоставки, односно ставова о предмету истраживања; б) дефинисању значаја истраживања; и в) консултовање резултата претходних истраживања (сва досадашња научна, емпиријска и друга сазнања о предмету истраживања).

2) Хипотетички ставови

Хипотеза или научна претпоставка је непроверен став који може бити предмет проверавања, проглашен за тачан или не, односно, за вероватан или не.⁵⁾ Хипотезе су основне мисаоне претпоставке о предмету истраживања у целини, њиховим чиниоцима, својствима, односима и везама, ситуацији, димензијама, о суштини, садржају, облику и форми.⁶⁾ Хипотеза као научно-теоријски основана мисаоно-предметна претпоставка коју тек треба доказати резултатима истраживања поседује три значајне функције: а) проширује постојеће сазнање; б) превазилази евидентне недостатке претходно стеченог сазнања; и в) намеће методолошки захтев за сталним проверавањем валидности већ стеченог сазнања.

3) Одређење предмета истраживања

Разликујемо теоријско и операционално одређење предмета истраживања.

а) Теоријско одређење предмета истраживања полази од четири важне премисе: 1) научно се вреднује већ постојећи фонд научног сазнања, првенствено из области примарне али и секундарних (помоћних) научних дисциплина; 2) научно се вреднује чак и научно сазнање које још није у потпуности верификовано; 3) овај вид одређења предмета истраживања обухвата чак и емпиријско искуствено, спонтано, случајно, дакле, ненаучно сазнање које може чак да послужи и у изградњи једне систематске научне теорије; 4) „могуће“, „непостојеће“ или „предвидљиво“ сазнање обухвата област хеуристичких истраживања до којих се долази „креативном иновацијом“.

б) Операционално одређење предмета истраживања

5) Социолошки лексикон, Београд, 2007, стр. 213.

6) С. Милосављевић: „Истраживање политичких појава“, Београд, 1980, стр. 97.

Овај део предмета истраживања представља конкретизацију и специјализацију истраживачког проблема. Оно подразумева следеће радње:

- 1) квантитативно димензионирање садржаја предмета;
  - 2) идентификовање чинилаца садржаја предмета истраживања;
  - 3) временско одређење предмета истраживања;
  - 4) просторно одређење предмета истраживања;
  - 5) дисциплинирано одређење предмета истраживања;
  - 6) прецизније одређење циљева истраживања;
  - 7) усмеравање хипозета за одређене садржаје;
  - 8) идентификовање индикатора;
  - 9) условљавање метода и техника.⁷⁾
- в) Хипотетички оквир истраживања

Хипотетички оквир је значајан из следећих разлога:

- 1) прецизније се дефинише предмет истраживања;
- 2) доприноси се конкретизацији предмета истраживања;
- 3) откривају се нове димензије предмета истраживања и
- 4) ревалоризују се дотадашња научна сазнања.

Ни једна хипотеза која представља општи став не може бити доказана као апсолутно истинита.

Од више хипотеза на основу чињеничног доказног материјала потребно је издвојити ону која је највероватнија. Хипотезе морају испунити следеће захтеве:

1. појмовна јасност хипотеза;
2. емпијска проверљивост;
3. оптимална одређеност;
4. усклађеност са расположивом техником и
5. усклађеност са научном теоријом.⁸⁾

5.2. Прилог: Фазе научно-емпијског истраживања

Фазе научно-сазнајног процеса (научног истраживања) су:

1. Формулисање проблема истраживања;

7) Упореди: др Јовица Лазић, др Драган Суботић: Методологија менаџмента, Београд, 1998. стр. 4-47.

8) Др Милош Илић: Научна истраживања, Београд, 1994, стр. 96. Упореди: др Јовица Лазић, др Драган Суботић: Методологија менаџмента, Београд, 1997. стр. 4-47.

2. Одређење предмета истраживања (теоријско и операцио-
нално одређење предмета истраживања);
3. Хипотетички оквир истраживања;
4. Дефинисање циљева истраживања;
5. Прикупљање научних обавештења, научних чињеница и
других података од значаја за предмет истраживања, уз ко-
ришћење различитих метода истраживања;
6. Обрада прикупљених података;
7. Дефинисање научних закона;
8. Научно објашњење – научно откриће и научно предвиђање;
9. Презентирање научно-истраживачких резултата.⁹⁾

Формулисање проблема истраживања представља концепту-
ализацију проблема истраживања путем троструког приступа: а) и-
дентификација основних хипотетичких ставова о предмету ис-
траживања; б) дефинисању значаја истраживања; и в) консултова-
њу резултата претходних истраживања.

Хипотетички ставови су основне мисаоне претпоставке о
предмету истраживања у целини, његовим чиниоцима, особинама,
односима и везама, ситуацији, димензијама, о суштини, садржини,
облику и форми. Тако, хипотеза поседује три значајне функције:
а) проширује постојеће сазнање; б) превазилази недостатке прет-
ходно стеченог сазнања; в) намеће методолошки захтев за сталним
проверавањем валидности већ стеченог сазнања.

Значај истраживања се односи на истраживање појма значај-
ности посматраног предмета у научном и друштвеном смислу.

Одређење предмета истраживања се заснива на теоријском и
операционалном одређењу предмета истраживања. Прво се односи
на дефинисање и употребу категоријално-појмовног апарата а дру-
ги на конкретизацију и специјализацију истраживачког проблема.

Основна су правила дефинисања:

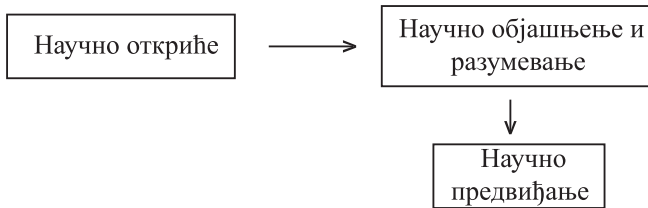
1. дефинисање мора да изрази суштину онога што се дефини-
ше;
2. дефиниција не сме бити циркуларна;
3. дефиниција не сме бити изражена негативним терминима
ако може да се изрази позитивним терминима;

9) Др Драган Суботић, Послова етика и вештине комуницирања, Београд, 2007. стр. 31.

4. дефиниција не сме да буде изражена нејасним или фигура-
тивним језиком.¹⁰⁾

Циљеви истраживања се могу поделити на теоријско и емпи-
ријско, као и на фундаментално и примењено. У научном истражи-
вању разликујемо научне и друштвене циљеве. Први су усмерени
ка процесу научног сазнања, а други на друштвену средину у којој
се реализује истраживање.

Научним објашњењем и разумевањем, као и научним предви-
ђањем научно откриће чини једну недељиву целину. То се може
илустровати овако:

Хипотетички оквир истраживања је значајан из неколико раз-
лога: прецизније се дефинише предмет истраживања; доприноси
се конкретизацији предмета истраживања; откривају се нове ди-
мензије предмета истраживања, и, ревалоризују се дотадашња на-
учна сазнања. Хипотезе у зависности од предмета истраживања
могу бити теоријске и емпиријске, док њихова логичка природа
указује на двоструку природу: од импликационих, индуктивно-де-
дуктивних до могућих, вероватних и случајних.

Научна хипотеза као сазнајна научна претпоставка полази од
научних сазнања неопходних не само за научно објашњење и разу-
мевање, већ и научно предвиђање.

5.3. Прилог: Основне фазе примењених истраживања

Основне фазе примењених истраживања су:

1. Пројектовање истраживања;
2. Предистраживање;
3. Прикупљање података;
4. Сређивање и обрада података;
5. Анализа података и закључивање;
6. Извештај о истраживању и
7. Примена резултата истраживања.

10) Др Драган Суботић: Пословна етика и вештине комуницирања, Београд, 2007, стр. 35,
а према: Ђ. Шушњић: Критика социолошке методе, 1973, стр. 21.

Када се наложи или одобри неко истраживање полази се од самог проблема. Истраживач мора да ради да сагледа целину проблема.

- а) Локација проблема – јесте почетак његовог формулисања.
- б) Суштина проблема – јесте најважнији део формулисања. Треба доћи до његове суштине. То захтева да се јасно искажу све чињенице или супротности које га чине.
- в) Хипотетички ставови – се увек могу наћи за сваки проблем, јер у сваком проблему има теоријских и практичних сазнања која се дају у виду ставова.
- г) Основни хипотетички став – формулише се за основно питање које је истакнуто на крају анализе суштине проблема. У пракси наручилац избегава јасно формулисање проблема.
- д) Резултати ранијих истраживања – морају се сагледати, јер можда је неко већ реализовао лично истраживање.
- ђ) Значај истраживања – је завршни део формулације проблема истраживања. Може се извући и из онога што је наручилац дао као циљ.

Циљеви истраживања

Истраживање се често дефинише и као „активност у решавању проблема која води новом знању користећи се методама испитивања које проучаваоци у тој области прихватају као адекватне“ односно, научно истраживање је „систематска, контролисано, емпијско и критично испитивање хипотетичких ставова о претпостављеним односима између природних феномена“ или, се схвата као систематски, критички, контролисани и поновљени процес стицања нових знања, неопходних (а понекад и довољних) за идентификовање, одређивање и решавање научних (теоријских емпијских) проблема.¹¹⁾

Хипотезе су незаобилазан део научне замисли и чине окосницу научног сазнања. Оне су, *de facto*, идеје које воде истраживача ка решењу предмета истраживања често имају пресудан значај у планирању и реализовању истраживања. Овај преглед фаза научног, односно емпијског истраживања показује њихов значај у пројектовању истраживања, као оптималан и ефикасан начин доласка до научних сазнања.

11) Др Драган Суботић: “Примењена корпоративна пословна етика”, у: “Пословна економија”, бр. 1/2009 стр. 295-297.

ЛИТЕРАТУРА

- М. Ђурић: Проблеми социолошког метода, Београд, 1962.
- В. Милић: Социолошки метод, Београд, 1974.
- Ђуро Шушњић: Критика социолошке методе, Ниш, 1973.
- Богдан Шешић: Основи методологије друштвених наука, Београд, 1982.

Dragan Subotic

Institute for political studies, Belgrade

PHASES OF RESEARCH IN APPLIED METHODOLOGY

Summary

Author wrote on methodology of scientific-empirical research defining phases of research, methods of research and research activity. The author identified the phases of scientific, empirical and applied research in the field of social sciences.

Key Words: methodology, research, phase of research